

ΝΟΥΜΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 11 του Μάρτη 1907 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 238

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΙΣ. Η άρρωστη δούλα (συνέχεια).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ο δωδεκάλογος του Γύφτου
— Πρόλογος (τέλος).
Α. Ε. Οι Πολίτες για το γλωσσικό ζήτημα.
ΕΡΜΟΝΑΣ. Η Σκλήραινα.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ν. Χαντζάρας, Βαρλέντης, Ν. Ζαχαρία.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Η ΣΚΛΗΡΑΙΝΑ

Σοφιστικήν άρετήν έχουσα εν τούτοις ευθύμια.
Μιλλός.

Α'.

— Όπου φλαγκάρα που άναψες! Ξεφώνισες μπαινόντας ή άγροστά Θεοδώρα. Κοντοστάθηκε κι άφώνιστες ύστερα να πέση πίσω της ή χρυσορήγιωτη της πόρτας κουρτίνα σήκωσε τις γλωμές της παλάμες να σιεπάση τα μάτια. Της φωτιάς ή φεγγεράδα ρόδιζε διαπερνώντας τα ροτειά καλογερικά της δάχτυλα.

Η άδερφή της Ζωή της έγνεψε να καθίση στο πλαί της πάνω στο χαμηλό γιατάκι με τα παχιά πεύκια, και της είπε χαμογελώντας:

— Μιλιά μη βγάλης. Δοκιμάζω να φτιάσω ένα καινούριο μυρωδικό. Της Ίνειας σνταλόξυλο κι άσπρότατα δαφνοκούκλια κι άχρισς ρετσίνες και της άνοιξης γλωρή λουλουδιά. Ομα κι άνάσταση! Μήτε οι Μάγοι δε φέρνανε τέτοιο μύρο στο Θεάνθρωπο τότε που τότε προσκυνήσανε στο παχνί. Μά τσιμουδιά. Να και κοντεύει να ξεχειλίση άφρίζοντας ή χύτρα.

Και παραμερίζοντας τις παρακόμες σίμωσε στο πελώριο μαγκάλι που έβραζε πάνω του γοχλακίζοντας το καζάνι. Πήρε το τρυπητό και βάλθηκε με το βασιλικό της χέρι να ξαφρίζη το πορφυρόλαδο ύγρό. Ύστερα τραβήχτηκε λίγο και πρόσταξε:

— Άδράχτε τα κριέλια. Σωστά. Πρόσεχε Είρήνη να μην καψς, παιδί μου. Σηκώστε τώρα το καζάνι. Σιγά σιγά. Έτσι δά, καλές μου. Στο μάρο μας να τ' άπιθώσετε. Έκειδά. Κι ής μένει τώρα να κρυώση. Θερρώ πως ή μωσκοβολία του δε θα έχη ταίρι. Τι γελάτε, κοπέλλες μου: Σάν πεινασμένα σπουργιτάκια θα μου γουρεύετε από τούτηνα τή μυρωδιά. Όλες σας. Και σύ, ξανθομαλλούσα μου Άλανή—πρόστεσε χαθεύοντας τα λιόχρυσα μαλλιά μιζς σοβαρόματης κοπέλλας.

Πήγε και ξανακάθισε κοντά στην άδερφή της. Η Ζωή άν και ήλικιωμένη βαστούσε άκόμη τήν παχουλή φρεσκάδα και τήν άπαλόγελη άνοιχτοσύνη που είχε άλλοτε καλοκαιρισσει τα γερατειά του Βασίλειου του Βουργαροφάγου, που είχε γητέψει αυτο-

κρατόρους και παλατινούς και τρανούς πολεμιστάδες. Μά είτανε μακριά πιά τώρα τα χρόνια που τήν άγαπούσε ο Χαρόλδος ο Μακρός, ο ξανθός γίγαντας του Βοριά. Του ήδονισμού ή άλλοτε άχόρταγη άψη ξεθυμασμένη σήμερα είχε βρή για καταπάτι τή γεροντική μάνια τω μυρωδικώ και της λατρείας του Άη Γιάννη του Άντιφωνητή. Τελευταίο άποβλάσταρο της πιδό μεγάλης βασιλικής φύτρας του Βυζαντίου είχε κάπως χάσει στα γερατειά της τή ρηγάτικη περηφάνεια κι από αδύναμη καλοσύνη άφινε τήν κυβέρνια της αυτοκρατορίας σε κείονα που λάχαινε να εύνη για τον επιτήδειο που κατάφερε να της επιβληθή. Ο λαός όμως της Πόλης τήν άγαπούσε ακόμα με θερηκευτικό σεβασμό κι όταν έβγαίνε ή Ζωή στον Αύγουστιαώνα ή στην Άγια Σοφιά ή σε καμιά πίσσημη γιορτή άκουε μυριστόμη φωνή να τήνε κράζη «Μάννα» χαϊδευτικά.

Άλλος άνθρωπος ή Θεοδώρα. Του μοναστηριού ή μούχλα έσταζε πάνω της. Ο τρόμος της φυλακής τήν είχε χαροκάψει κι ή θεοφοβία είχε άποξεράνει το λιθανισμένο κορμί της. Κάποτε κάποτε περνούσε νευρικό το χέρι στο κεφάλι της πίσω σά να θυμούνταν ζζαφρα τον καιρό που της έκοψε τα μαλλιά και τήνε ζάρισε στο μοναστήρι του Πετρίου ή άδερφή της Ζωή.

Καθισμένες τώρα πλαί πλαί πιάσανε οι δυο βασίλισσες τις κουβέντες. Η Θεοδώρα μιλούσε με εύλάβεια για τή Γανωτή Πύλη του μοναστηριού τω Μαγγάνω και το θαματουργό τρόπο που στεριώθηκε ο μεσιανός τρούλλος με τή βοήθεια του Άγιου Γιωργιού. Είχανε να ποιν πως οι χτίστες είδανε τή νύχτα τον ίδιο τον Άγιο σά φάντασμα φωτιάς να δουλεύη με ένα διαμαντένιο μιστρί για ν' άποτελειώση το χτίσιμο του θόλου.

— Μά το μεγάλο θάμα, Ζωή μου, είναι το θάμα του Στηθάτου. Τόν έχεις βέδικια ξακουστά τον άγιο κείνο καλόγερο. Θα ξέρης ίσως πως θέλησε να μείνη σαράντα μέρες νηστικός κλεισμένος στο κελλί του. Χτές άπόσωσε το σαρντάμερο. Ψωμί δέν άγγιζε ούτε νύχτα ούτε μέρα. Λίγο μόνο νερό του περνούσανε από το φεγγίτη της χαμοκέλλας του. Η θροφή του είτανε θεϊκή. Προσευχή και μετάνοιες. Και παραστεκάμηνη άκουε τήν Παναγία στον ύπνο του να του δίνη θάρρος και να δυναμώνη τήν ψυχή του με θεόσταλα λόγια. Κ' έτσι άπόχτησε τώρα ή άγιοσύνη του τήν έξουσία να καθαρίζη τις λώβες και να όρθοτυλώνη τις παραστρατισμένες ψυχές. Πολλούς έγειανε κιάλας. Το Βυζάντιο πέρα πέρα—άπό τους ταρσανάδες στα παζάρια κι από το σταυροπύργι του Στουδίτη ως το Βουκολέοντα κι από τους Βενετικούς στο Σωτήρα της Χαλκής—άντιλαλει τ' όνομά του. Άμέτρητα τα θάματά του. Ο λόγος του άγίασμα.

— Ξέρεις, είπε ή Ζωή με χαμηλωμένη φωνή, ά θα τολμούσε να δη το Μονομάχο; Ίσως να ζόρκιζε από τήν καρδιά του τήν άγάπη της Σκλήραινας. Άβάσταχτο κακάντης για μένα μαρτύριο να βλέπω τον άντρα μου να σέρνεται στα πόδια κείνης της κρυφοπανηγίς.

— Ίσως να το δοκίμαζε ο Στηθάτος. Θα τότε κράζω να του μιλήσω. Είναι ο μόνος που θα μπορούσε να σάση της Σκλήραινας τα μάγια. Ο πατριάρχης βράζει μέσα του με δέ μιζ. Μου είπε κιάλας μια μέρα πως δέν τή νομίζε χριστιανή. Κάποιο δαιμόνιο τήν κυβερνά.

Οι παρακόμες είχανε παραμερίσει στο μεταξύ και σιγαλές σά νυοίτσες ξεγλήστρησαν ζζω. Μόνο ή πριγκηπίσσα Άλανή καρτερούσε ακόμα στή χύτρα σιμά. Η Ζωή τήνε φώναζε ως τόσο και τήν έβκαλε να καθίση στα πόδια της δίπλα. Και με το κίνημα το γλυκό της μητέρας της χάδευε άνάλαορα τα χρυσοδεμένα μαλλιά.

Άπό τα γυαλοχρώματα πκρθύρια χύνουνταν τώρα ο ήλιος λοξός. Ζομπρούτια και κερβούνια και σμαρκχδένιες αντίθωριές φεγγίζανε μέσα στο μισόρωτο. Του Μάρτη ο θυμός τρχνταζε άνεμόφερτος απ' όζω. Κ' ή κοπέλλα δε μιλούσε. Κοίταζε γύρω μ' άπόξηση ξεχασμένη ματιά. Κοίταζε τις πράσινες κολώνες με τα ρουντωτά κεφάλια και τα σκαλισμένα κλήματα, κοίταζε στο πάτωμα το ψηφιδωτό παγώνι που όρθωνοιγε τή λαμπεροχρωμη φτεροδεσία του, κοίταζε τα σμαλτωμένα σεντούκια και τα μεταξωτά βλαττιά, κοίταζε τους τίσσερες άίτους που με διαπλατες ρτερούγες και ματόχρυσα μάτια έλεγες και θα πετάξουν από τις γωνίες του θόλου να σ' άρπάξουνε με τα κλαδόνυχά τους. Ά! να τήν άρπάξην! Να τήν άρπάξανε και να τήνε πήγαιναν έκει κάτω μακριά στη δική της τή χώρα—στην Άζαγαρό τήν ήρωική, στην πατρίδα που άγαπούνε οι θεοί της Έδδας, στ' άγρια βουνά όπου πολεμούν τα ξανθά παλληκάρια. Να τήν άρπάξανε—να γλύτωνα από τή χρυσή της σκλαβιά. Κι άνειρευότανε το πολύκλαδο Ύγδραζιλ—το μαγκικό το δέντρο της Ζωής που θα σιεπάση μια μέρα με τή γαλαζόφωτη σικιά του δλόκληρη της γής τήν άπλωσιά και τήν άρμυράδα της θαλάσσης.

Μ' από τήν πόρτα κλάγγαζε ζζαφρα σά γέφανου στριγγιά. Κι άρκουδιστά κατακλύλιζε ως τή μέση της κάμερας ο Βοϊλας ο κάκοφος τζουτζές του Μονομάχου. Και κουφογελώντας ρέκαζε:

— Γιατί να σκούζη ο Μάρτης; Δυο γυναίκες έχει. Όμορφή τή μια, ζαρόγρια τήν άλλη. Ποιά ν' άγκαλιάζη άπόψε;

— Χάσου, κολασμένο! στρίγγιψε άνταρεύοντας ή Ζωή. Στα Νούμερα θα τέ φυλακώσω, ζωντόβολο. Σύρε από τα μάτια μου. Πως τόλμησες να ξεφυτρώσης μπροστά μου;

Κουλουριασμένος χάρω έμοιαζε σά φίδι μαζεμένο που τοιμαζέται να όρθωθεί και να χτυπήσει. Ούτε τά βλέφαρά του δέ σαλεύανε. Μιά κόκκινη αντίθωρια χτυπώντας από τόν παραθύρι άναθε τά δόντια του σά φλόγες μυτερές :

— Θυμός τής Αύγουστας— έψιμο χιόνι, ξακολούθησε ό τζουτζές. Μόλις πριφταίνει να λυώση. Μά γιατί συννεφιασμένη; Έγώ ξέρω. Τόκλεισα τόν μυστικό από τόν αντίλαλο τής Φιλίας. Πολλά κατέχει, λίγα ξεχνά.

— Πώς να σέ παιδέω, κακωνθρώπισμα, που σέ κάνει χαζί και σέ προστατεύει ό Μονομαχός; Τύ φλωμα και γδάριμο σου πρέπει. — Και μισοχαμογέλασε άναριώνοντας τόν θυμό της ή Ζωή. Κ' έως περισότερο φόβος παρά θυμός να τήν είχε άλαφιάσει.

— Ξέρω τί σέ τρώει, Αύγουστα. Σαρακί και σκόρος κομμάτιασαν τόν χαρτί τής Φιλίας.

Και τεντώνοντας τόν λαιμό του σάν έπλερο πουλί από τή φωλιά του :

— Δέν ξεχνάς τής Σκλήραινας τήν όμορφιά. Όλους τούς θησαυρούς τών σεντουκιών σου κι όλο τόν λογάρι που σώριασε στό Χρυσοτρίκλινο ό θεός σου ό Βουργαροφάγος, πετραδιά και μαργαριτάρια, όλα θά μου τά έδινες να σου έλεγα πως θά τήνε νικήσης τή μισητή.

Τράθηξε πίσω τόν πετσιασμένο λαιμό του. Τό κεφάλι του χώνεψε στις πλάτες του άνάμεσα. Δέν κ' είταν άχταπόδι άνθρωπόμορφο τρυπωμένο στό θαλάμι του.

— Η Πανάχραντη να σέ φυλάη από αυτόν τόν κουκουβά, γύρισε κ' είπε ή Θεοδώρα τής αδερφής της. Διότι τόν νυχτοπούλι.

Μά δέν τήν άκουσε ή Ζωή.

— Μίλα ξέθαρρα, Βούλα. Τι θές να σου τάξω για τόν μυστικό σου ;

— Δέ θέλω χρυσάφι ούτε φυλαχτό. Δός μου τή μικρούλα— τήν ξανθή άγράμπελη που χλώμισσε στό πόδια σου. Τό φιλι της θέλω μόνο.

— Σιχαμένη άράχνη, αντίσκοψε ή Ζωή, δέ θά συχάσης με τίς αδιάντροπες άγάπες σου ; Θά καταντήσης να σέ σκίσουνε ζωντανό όι Βαράγγοι. Για δέν σκαρι για έρωτα !

Η Άλανή άνατριχιάζοντας είχε κρύψει τόν πρόσωπο με τά χέρια της. Μά γελώντας τήν έκανε να ξεσκεπάσει τά μάτια της ή Ζωή. Και γριζοντας προς τόν Βούλα :

— Καλά σου δίνω ένα κάτασπρο γαϊδουράκι να

πηγαίνης στό Τζωκανιστήριο να πικίρης τόν τόπι. Μά λέγε και ξεμπέρδε.

— Τά γαϊδουράκια για τούς δεσποτάδες, άφέντρα. Θέλω τήν άδειά σου για τήν ξανθούλα.

— Άγάπα τήν όσο θές, όρνιο. Άγουρη θά τήνε βρής.

Ό Βούλας χούγιαζε με κούφια φωνή και βγάζοντας από τόν κόρφο του ένα νόμισμα χρυσό τόν έπαίξε στό φώς κ' ύστερα τόν έδωσε τής Αύγουστας Ζωής :

— Τό άγόρασά από τόν σπανό τόν γύρτο που μαζεύει τά πολλά φλουριά για τή Δέσποινα Θεοδώρα. Είναι μαγικό. Μά μόνο μία μέρα τόν χρόνο. Μεθαύριο. Και μεθαύριο είναι τά γενέθλια τής Σκλήραινας. Χάρισέ της το. Τιποτε άλλο

— Παραμύθια μες τσαμπουνές, παλιόπαιδο. Και σφόδρωσε τά φρύδια της στραβογελώντας ή Ζωή. Ός τόσο ή Θεοδώρα τής άρπαξε τόν νόμισμα και τόν ζέταζε με προσοχή.

— Δέν έχω ξαναδών τόν ταίρι του. Σάν άρχαίο έλληνικό μου μοιάζει. Μά δέ βλέπω πολιτείας όνομα. Πιράξενο.

— Μήν τόν μελετάς, γιαγιά μου, άναγέλασε ή Βούλας. Αυτό δέν είναι τής τέχνης σου. Μά για να μην πονηρευτή τήν αδερφή σου ή καλή σας Σκλήραινα καλήτερα να τής τόν χαρίσης έσύ. Τόν ξέρει κιόλας πως ή άρεντιά σου χάνεται για τά σκουριασμένα μονόβολα.

Και κοντοπηδώντας σύβηκε προς τήν πόρτα. Μά προ χαθί πίσω από τήν κουρτίνα γύρισε προς τήν Άλανή μ' άπόκοσμο χασκόγελο :

— Στα χέρια μου σέ παραφίσε ή Αύγουστα, μικρούλα μου. Μήν τόν ξεχνάς. Κι ό σαλίγκαρος άσήμε άφίνει στό διάβα του. Που θές να με άνταμώνης ; Στα περιβόλια τής Παρφόρας τόν πρωί με τ' άηδόνια ή τά μεσάνυχτα στη Θεοτόκο τού Φάρου ; Όχι ; Τι μου λές ; Τόν καημένο ! Χά, χά, χά !

Και χαθθηκε. Οι τρεις γυναικές άπομειναν σωπαίνοντας. Τόν ξεψυγισμένο βασίλειμα κοσκινισκόρπιζε τώρα κάτι χρυσές αΐλακιές μέσα στης κάμερας τόν βαθος. Κι άγάλια άγάλια λοζανέβαινε ή σπιθβολούσα σκόνη.

Β'.

Τόν λιόγεμα είχε ντύσει με γυαλίνο χρυσάφι τόν μαρμαρόψηλο λιακωτό τού Φάρου. Τόν πεζούλι του άνοιχτόφυλλο γύρω σά ρόδινο σμάλτος κ' οι σκιές τών κυπαρισσιών άναδευόντανε πάνω του σά γαλάζια φεγγερά κύματα.

Άλαφρογεμμένη σέ πολυσκάλιστο θρόνο και χαιδεύοντας τά λιονταροκέφαλα χέρια του κοίταζε πέρα κατάν τόν Έλλάσποντο ή Σκλήραινα.

Η άπτική χαρά τής Τανάγρας είχε ξανζωντανίσει στη βυζαντινή της όμορφιά. Η άρμυρία τού φιλοκάμωτου κορμιού της θύμιζε τίς άγερσώματες αΐλητρίδες και στά κυματιστά χείλια της αντίφείγγιζε τόν λυπητερό χαμόγελο τής γλυκοστραχηλής Άριάδνης. Άκόμα και τά μάτια της—κατω από τόν γαλαζόφλεβο μέτωπο—ζούσανε μες τήν όμορφη σκιά που σάβαρσει τούς βαθυσκάλιστους βόργιους τών άγαλματων του Φειδία.

Τήν ίωνική όμοια κληρονομιά τού κορμιού άπαλαινε λουλουδένια ζωντάνια. Τά μενεξεδία της βλέφαρα γυαλίζανε σά δροσολουσμένα κι από τά μαλλιά της σκορπούσε ή εύωδιά που χύνουνε τά βείλια ύστερα από τά πρωτοβόργια. Στη μόρφη φορεσιά της ξεχωρίζανε μεγάλοι κεντημένοι κίονι και παπαρόνες καταχυτές.

Οι χαρτωμένοι κίονι και τά ρυθμικά της κινήματα είχανε τέτοια μουσική λυγεράδα, τούση άριστοκρατική άλαθειά που ν' άληθείη στό Βυζάντιο ή Σκλήραινα—έσθά κίονες κωρίτερα—τίς μεταξένιες ειδυλλιακές χάρες που ζωγραφίσανε μέσα σέ φανταστικές Άρκαδίες ό Watteau κι ό Lancret στά χρόνια τής Pompadour και τής Mme de Lambert.

— Κάτι τυλλογισμένη σέ βλέπω άπόψε, Αύγουστα, είπε μισοσκύβοντας ένα λιγνό ξανθόγενο παλληκαρι που καθότανε στό πλάι της.

— Μετρούσα τίς άνευόνες και τά γιοίλια που άνθίζουνε στό περιβόλι τού ήλιου. Κοίταζε, καλέ μου Ψελλέ, τά σμερούα και φιστικιά χρώματα. τίς όπλακιές αντίθωριές που διαζούνται πάνω από τόν Μπογάζι. Τί ώραία που σμίγουν οι κρασοπόρφρες πλαγιές με τή βελουδένια γαλήνη τής πελαγίσιας άχτινοσύνης. Τί μεγάλος τεχνίτης και τί μαγος ό Ήλιος ! Φανταζόμυ πώς τά βουνά πρέπει να τόν άγαπούνε σά γυναίκες.

— Ό άρχαίος μύθος λέει πως ή ροδοάχτυλη Αΐγυΐ ξυπνούσε τόν πρωί τόν Φοίβο. Αΐτή τού άνοιγε τίς όφθρινές πύλες τής άνατολής και στόλιζε τά ουρανόδρομα φαιά του με χιονάτα τριαντάφυλλα. Και πολλές φορές ό έλληνικός αυτός μύθος μου ήρθε, Σκλήραινα, στό νού άμα σ' έβλεπα να προβάλλης με συνοδεία παλατική στό Χρυσοτρίκλινο ή σ' ό-

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ *

Υπάρχει μαθές πιό άγιο, πιό σίγουρο φυλαχτό; Τής ήρθε άξαφνα περισότερο κουραγιο. Γότσημα δέν είναι πως θά γειάνη, άφού ή Κυρία τήν προστατέβει. Να που και τήπλοικό τόν κούρτσι είπινε τόν δυναμόδρομο κρασί τού μυστήριου που μέσα της τόφτειανε μοναχή της. Να που και με τόνειρο τόν λεφτερόπλαστο τής πλάνης, ή άθροπος ζή.

Ό Άντρέας, όταν ήρθε τήν Κατινούλα παρηγορημένη και κακωρωμένη για τόν χάρισμα τόν πολύτιμο, γύρισε στό γραφείο του. Ήσυχος πολυ πολυ δέν είτανε. Πήρε να κοιτάξη τίς θερμοκρασίες τής Κατινούλας, που τίς ξεσάκωνε σ' ένα χωριστό χαρτάκι, σημειώνοντας πιά έχι μόνο τούς βαθμούς και τά δέκατα, μα και τά μισά δέκατα και τά τρίτα και τά τέταρτα. Οι θερμοκρασίες άχαμνές. Δέν ή-

* Η άρχή του στό κεί έλλο.

ξερε τότες άκόμη να θερμομετρήσει, και τής έβαζε τόν θερμομέτρο τρεις τέσσαρες φορές τόν πρωί, τρεις τέσσαρες φορές τόν βράδι. Τόν πρωί, σάν είχε 37ο,5 37ο,7 πενούσε για καλή θερμοκρασία· τόν βράδι· ποτίς λιγώτερο από 38ο, συχνά 39ο, 39ο, 2, 3. Δηλαδή, μέρα τή μέρα κατρακυλούσε ή άρρώστη, κ' ή θερμοκρασία της σωστή άναλογία δέν έδειχνε με τήν άληθινή της κατσταση, επειδή έλιωνε όλοένα και γι' άφτό δέν ξεπερνούσε πάντοτες τούς 38ο· δέν τής άπόμνησκε δίνκαμη ούτε για θέρμη περίσσια. Τρόμαζε λοιπόν ό Άντρέας με τούς 39ο, ενώ έπρεπε να καταλάβη πως άναίρτωνε κάπως ή Κατινούλα, όσο άνέβαινε και τόν θερμομέτρο.

Δίπλωσε τόν χαρτάκι τυλλογισμένος, να τόν δώση τήν άθροικήν στούς γιατρούς. Τόν κισσόφυλλο τόνβαλε στο πορτοφόλι του. Τήν πρασική, δυό τού Σταβρού, άφού φύγανε ό κ. Μαλαμής κι ό κ. Σιβιλιάς, καταλόγησε προσεχτικά τί τού χρειαζότανε για τόν ταξίδι και ποιά παρακατάκια, ποιά θυματά τής Όλλιας, φωτογραφία, μελυθικόντυλα, πέννες, βούλλες, βιβλιάρια, θά κουβαλήση μαζί του. Ένα βραχιόλι χρυσό που μια φορά σά μαλλώσανε άρρωθιασμένοι και βρισκότανε κόμπος κλεισμένος τόν σαλόνι της στη Βενετία, τόν τόν κρυφογλίστερησε στη

φούχτα έρωτεμένα, δέν μπορούσε ό Άντρέας να τόν χωριστή, άμα έβρακε στό ταξίδι. Άπάνω του τόν είχε τόν βραχιόλι. Τή φωτογραφία της, από τόν καιρό τής άρρώθιας τούς άκόμη, τού τή συγκύρισε μέσα σέ μια νόστιμη κοκκινόπεπη μυρωδάτη καθροθήκη, για να τή βαστά στην τζέπη του, και στάσπρο τόν άτάξι τόν στρογγυλωτό γύρο γύρο στη φωτογραφία, κέντρεσε κατω με τά μαύρα της τά μαλλιά μια μερομηνία, 9 τού Σταβρού. Τού χάρισε κι αντίτυπο σημειωμένο από τόν χέρι της στά περιθώρια, τού έθνικου τής Ιταλίας τού ποιητή, τού λατρεμένου της τού Νταντε. Για τά δικά του τά χειρόγραφα, για τά ξεδιαλεγμένα του, μιάν άπογεματιανή, στο έργαστήρι τού Άντρέα, τού κατατάβασε μεγάλη διούλη χαρτοθήκη από χοντρό μετάξι. Σάν παντρευτήκανε, τόν άγόρασε πάλι μιάν άνεβατή ξεχτυπημένη άσημένια πλάκα που τόν φίλο της τόν άνήλυφο παράστανε σπιτάκι όμορφο και χαμηλό, εικόνα τής μελλομένης έρτυχίας τούς. Στο σεργάρι όπω τά φίλας όλα, κοντά στό βραχιόλι, ένα κισσόφυλλο χρυσό, με τή μερομηνία του και τούτο, 25 τού Σαοριά. Κισσόφυλλο και βραχιόλι, όσο έβρακε τόν ζογικό του, τάρδιαζε σ' ένα σακκούλι τριαντακούβι γεμάτο κρόματα δικά της.

χταγωνο τῆς Δάρνης. Μοῦ φαίνονται πὸς εἶσουν ἡ
δημηρική αὐγούλα, πού

«ὦσονθ' Ἴν' ἀθανάτοισι φάσι φέροι ἡδὲ βροτοῖσιν.

Ἡ Σκλήραινα χρολογέλασε :

— Κάποιος ρυθμὸς σοφιστικῆς ὁμορφίας τὰ λό-
για σου, Ψελλέ. Μὲ τῆς γνώσης τὰ μάτια μπορεῖς
ἴσως εἶναι νὰ βλέπης ζωντανούς τοὺς κίρρους πού βου-
λήσανε σ' ἀγύριστο βασίλειμα. Εἶναι γιὰ σὰς τοὺς
διαβασμένους ἡ περασμένη ζωὴ σὰ γυναικία πού γνώ-
ρισε τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀγάπην κα πού ὕστερα κλεί-
στηκε σὲ μοναστήρι. Τοῦ καιροῦ ἡ στάχτη ἡ ἀπα-
λὴ ἔχει γλυκάνει τὴν ὁμορφίαν τῆς. Ἦναι γυνὸδι ἀ-
γερινῆς λυπηρετάδας μαλακῶνας τὴ γητεῖα πού φω-
λεύει στὰ θαλασσοζάνα μάστιγ τῆς. Ναι, μακαρι-
σμένοι σεις οἱ σοφοί! Δὲ βλέπετε πὸς οἱ τάφοι χύ-
σκουνε γυννοί. Δὲ νοιώθετε πὸς τὰ περασμένα πέρα-
σαν. Ποτὲ δὲ σὰς σφίγγει τὴν καρδίαν τοῦ ξεπεταμέ-
νου σκλάβου ἡ καταφρονήτρικ ἔργη.

Κ' ἡ μελωδικὴ τῆς φωνῆ — τόσο μελωδικὴ πού ἡ
μουσικὴ τῆς εἶτανε ἡ πετούμενη ψυχὴ τοῦ καιροῦ
τῆς σαρκαστικῆ τώρα πετοῦσε τὴν εἰρωνίαν καὶ
μεγαλοσημονοῦσε τὴν πίκραν μὲ παραξένους σαίτευ-
τους ἀντίπαλους.

— Ἀπορῶ, Ἀγούστα, σιγαπηντήσε ὁ Ψελλός.
Γιατὶ νὰ θυμῶνης μὲ μας πού μελετοῦμε τὰ παλιὰ;
Εἶναι βαθὺ τὸ μάθημα πού μας δίνεται νὰ θησαυρί-
σουμε ἀπὸ καὶ. Τάχα καθὲ νέα ζωὴ δεσποτικὰ δὲν
κυβερνιέται ἀπὸ προγονικὴ ἀσυνείδητη μνήμη;

— Ξεχνῶς πὸς εἶσαι νέος, Ψελλέ. Καὶ κοιτά-
ζοντας τον μὲ κοροϊδευτικὴ προσοχὴ: Τάχα ν' ἀ-
γαπήσης ποτὲ σου;

— Ἐχω παθεῖ, ὦ Δρυῖδα γαλανοφρυδούσα, καὶ
γὰ τὸ πῆγμα τοῦ Ἰζίου. Ἡ ἀγάπη μου ἡ μονα-
κριβὴ σταθῆκε γιὰ τὴ βασίλισσα τῶν Ὀλυμπίων.
Τὰ χέρια μου ὅμως παντὰ γελάστρες κινηγοῦνε φαν-
τασις. Ἡ θεὰ δὲν μπορεῖ νὰ μὲ δῇ μὲς ἀπὸ τὴ
φεγγεβολὴ πού γύρω τῆς ἠλιοσκίρπῃ. Κ' ἔχω δια-
θεσῆς πὸς πέρα στ' Ἀκροκεραυνία βρῖσκειται κάποι-
ὸ φλοισμῆνος ποταμὸς τοῦ Ἄδης ἢ ὅποιος στα-
θεῖ κοντὰ στὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιάς πού ρουφᾷ τὸ
ποτάμι, μπορεῖ ν' ἀκούσῃ τὸν Ἰζίου πού σκουζεῖ
μέσα στὴν πύρα. Ἡ παράτολμη ἀγάπη του πέτσιον
τοῦ σκάρωσε παιδεμα. Γι' αὐτὸ καὶ γὰ ποτὲ μου
δὲ μίλησα.

— Δὲν ξέρεις τίς γυναῖκες, καημένε Ψελλέ.
Μὴ σὲ νοιάζει καὶ δὲν τὸν ἐρίξε στὸ φῦρνο τὸ φίλο
σου τὸν Ἰζίου τῆς Ἦρας ὁ θυμὸς. Φοβοῦμαι μὴν

εἶτανε φαντασμένους. Καὶ μίς οἱ γυναῖκες ὅσα συ-
χωροῦμε στὴν ἀγάπην δὲν τὰ συχωροῦμε στὴν ἀ-
ψυχίαν. Μαθε το, σοφέ μου Ψελλέ. Ὁ ἀγαπήσης
κι ἀργότερα.

— Ἄμα μιλῶ μαζί σου, Σκλήραινα, στοχά-
ζουμαι κάποτε πὸς βρίσκουμαι στὰ χρόνια τῆς Ἀ-
σπασίας στὴν Ἀθήνη ἢ στὰ μαρμαρένια ξοχικὰ τῆς
ἀριστιπικῆς Κυρήνης. Καὶ θυμοῦμαι τώρα νὰ ἔχω
δεῖ σὲ κάποιο Ἀθηναῖκο περιθῶλι — τότε πού ταξί-
δεθα στὴ γλαυκοζέση Ἀττικὴ — ἓνα παράξενο ἀ-
γαλμα γυναικίας. Εἶτανε γεμῆνη ἀνάμεσα στοὺς
κισσοὺς τοῦ πρασίνου τοίχου καὶ μιὰ βρύση ὀκνή πα-
ραμιλοῦσε στὸ πλάι. Τὸ κορμὶ τῆς στοργγύλευε
σφιγμένο μέσα στὶς δῖπλες ρηγωτῆς φρεσικῆς καὶ
κόκκινου μαϊάντροι ματοκοποῦσανε στὶς οὐγίες κ
ἀναμεικτὰ στὰ στήθια τῆς. Τὰ μαλλιά τῆς χτενι-
σμένα μὲ καταρωτὴ εὐρυθμίαν εἶτανε βαμμένα μαβὶ
φεγγεβόλο. Σὰν ἦμοι ἀστερωτοὶ τὰ σκουλαρίκια τῆς
βάραιναν. Καὶ στὰ χεῖλια ἔλαμπε ἀκόμα τὸ ξέθωρο
αἶμα τῆς πορφύρας. Μὰ παρὰ πάνω ἀπ' ὅλα μὲ μα-
γεψὲ τὸ χαμόγελό τῆς — ἄγριο καὶ γητευτικὸ — χα-
μόγελο πού γνώριζε τὰ παναρχαῖα μυστικὰ καὶ τίς
δυστυσιὰς βραχίαιες — χαμόγελο πού μονιάζανε μέ-
σα τοῦ οἱ μυθικῆς θεότητες τοῦ Νεῖλου κι ὅμως
ζωντάνευε μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς ἑλληνικῆς ὁμορφίας.
Καὶ πρέπει νὰ εἶτανε θεὰ. Τὰ βιβλία δὲ μοῦ εἶπανε
τ' ὄνομα τῆς. Μὰ ἓνα δεῖλι πού εἶχα ἀποξεχαστῆ
σπικα τῆς — τὴν ὥρα πού τῆς ἔστειλε ἀπὸ τὴ Φυλὴ
τὴ στερνὴ τοῦ ἀχτινωσιὰ τὸ βασίλειμα — μοῦ φάνη
κε σὰ ν' ἀκούσῃ τὰ χεῖλια τῆς νὰ σιγολέν: «Ἐγὼ
εἶμαι ἡ Παλλὰδα, ἐγὼ εἶμαι ἡ Στραχηλάτισσα τῆς
φυλῆς σου». Κκι τ' ἀγέρι ἀργοκουνοῦσε τὰ φύλλα
τοῦ κισσοῦ.

Σταθῆκε σὰ συλλογισμένους :

— Μαθητοῦδι τότες εἶμουν ἀκόμα. Μὰ δὲν τὸ
ξεχνῶ κείνο τ' ἔραμα. Καὶ στὰ χεῖλια σου, Σκλή-
ραινα, εἶδα κάποτε ν' ἀγριεύτῃ τὸ σοβαρὸ κείνο χα-
μόγελο τῆς θεᾶς

Σὰν ξαρτισμένη τὸν κοίταξε κατὰματα :

— Ψελλέ, βλέπεις κάποτε βαθιὰ, βαθύτερα
παρὰ ὅσο νόμιζα. Χωρὶς νὰ θῆς ἀντικρίζεις πιὸ μα-
κριὰ κι ἀπὸ τὴ σοφίαν σου. Ἐγὼ τρεῖς φοβοῦμαι τοὺς
ἀρχαίους θεούς. Ἐχουνε κατὶ σκληρὸ μέσα τους.
Καὶ δὲν ξέρω ἂν πέθαναν ἀκόμα.

— Ἴσως νὰ μὴν ἔχῃς ἄδικο. Δὲν πέθαναν ὅ-
λοι. Καὶ μοῦ ἔτυχε κάποτε νὰ ξαγρικώσω κανένα ὀ-
λύμπιο θεὸ κρυμμένο μέσα στὸ ρασσο δικοῦ μας ἀγίου.

Σ' ἓνα χωριὸ τῆς Ἀττικῆς ἔλαχε πάλι νὰ μῶ σὲ
παράμερο μονοκλήσι τῆς Παναγιᾶς τῆς Γοργοπηκού.
Κ' ἡ Παναγιὰ στὸ κόνισμα τὸ μαυρισμένο ἀπὸ τὸν
καιρὸ εἶχε στὸ στήθος τῆς ἀκόμα τῆς Ἀθηνᾶς τὴ
Γοργόνα. Στὴν ἀρχὴ μὲ τάρραζε τὸ παράταιρο συνα-
πάντημα. Μὰ ξεσκαλίζοντας ὕστερα στὸν αὐλόγυρο
τῆς ἐκκλησοῦλας βρῆκα μιὰν ἀρχαῖκὴ ἐπιγραφή χα-
ραγμένη σὲ συντριμένο μαομαρο : Ἀθηνῆς Γοργοπη-
κού. Καὶ καταλαβα πὸς ἡ Κόρη τοῦ Δία, ἀγάλια
ἀγάλια, δίχως νὰ τὸ νοιώσῃ οὔτε κείνη οὔτε οἱ ἀ-
πλοὶ χωριανοὶ πού τὴν προσκυνοῦσαν ἀπὸ γενιὰ σὲ
γενιὰ, ἔλλαξε ὄνομα, ἔλλαξε τίς συνήθειες τῆς, ὄχι
ὅμως καὶ τὴν ἱερατικὴ τῆς ἐννοία οὔτε τὴν ἀρχικὴ
τῆς ψυχὴ. Τὸ ἴδιον μὲ τὰ Θεομορφία καὶ τὰ Ἐ-
λευσίνεια. Πολλοὶ τύποι λειτουργικὸι πέρασαν ἀπὸ
τ' ἀρχαῖα μυστήρια στὸ Βαγγέλιο τὸ χριστιανικὸ.
Μὰ, Σκλήραινα, μὴν τῶχη καὶ τὰ ξαναπῆς ποτὲ
σου αὐτὰ τοῦ φίλου μου τοῦ Κηρουλαρίου. Τὸν ξέρω
ἀπὸ παιδί. Τοῦ λόγου του θὰ γίνῃ Πατριάρχης. Κ'
ἡ δικὴ του θρησκεία δὲν παραδέχεται τῆς ἱστορίας
τὴ λογικὴ.

— Μ' ἀρέσει νὰ σ' ἀκούω νὰ μιλάς ἔτσι, Ψε-
λλέ. Δὲν τὸ κάνεις συχνά. Εἶσαι ἀλλιώτικος ἀπόψε.
Λέγε μου γιὰ τὰ ἑλληνικὰ παραμῦθια. Κάποια μυ-
στικὴ ἁρμονία μ' ὀνειριάζει καὶ μὲ τραβᾷ.

— Εἶναι κι ἄλλοι. Ὁ Ἀπόλλωνας πού γίνηκε
Ἄη Λιάς. Ὁ Διόνυσος πού ξεμορφώθηκε Ἅγιος
Βαχχος.

— Ἄ, ναι! τὸν ἔκοψε κείνη. Κκι πήγαίνα νὰ
τὸ ξεχάσω. Ἄβριο εἶναι ἡ γιορτὴ μου. Κ' ἔχουμε
λειτουργία στὴν ἐκκλησιὰ τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ
Βάχχου. Καὶ μοῦ στείλανε κιόλας πεσκέσια καὶ πε-
σκέσια. Ὁ Μονομαχος κ' ἡ Ζωὴ κ' ἡ Θεοδόρα. Τὸ
ἔχω μαζί μου τῆς Θεοδόρας. Κοίταξέ το. Δὲν εἶ-
ναι λαμπρό;

Καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ χρυσο νόμισμα.

— Πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τοῦ Διοσκορίδη τὸ χέρι,
θαμάστηκε ὁ Ψελλός. Γυμνὸς ὁ Διόνυσος γέρνει τ'
ἀμπελόσκιαστο κεφάλι. Ὁ λαίμῳς του λυγίζει μὲ
γυναικῆσια χάρη. Καὶ στὸ χέρι βαστᾷ μεστωμένη
κουτούρα. Τὴν κοιτάζει μ' ἀγάπην καὶ τὰ δάχτυλά
του σφιγγονται σὰ νὰ ποθήσανε νὰ ζουλήσουν τὰ
στοφύλια. Καὶ νὰ πάλι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά οἱ
Μαινάδες κ' οἱ Σάτυροι κ' οἱ Θύρσοι καὶ τὰ θεριά.
Τὰ βακχικὰ ὄργια στ' ἀστερικῶμένα δάση τοῦ Ἐ-
λικῶνα. Τρέλλη ζωῆς ποὶ σπαράζει κ' ἠδονῆς πού
ἀγριομεθᾷ.

Κανίναν ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς του, σὲ τέτοιαι πε-
ρίσταση τραγικὴ, δὲ θέλησε νὰφήσῃ στὸ γραφεῖο
του. Τὸ σάββατο, τρεῖς τοῦ Σταθροῦ, τοίμασε τὴ
βαλίτσα του, τυλίξε μέσα στὰ χαρτιά τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης καὶ πού δὲν ἔλλαξε ποτὲ του, τὰ πραγμα-
τάκια πού δὲν ἔπαιρνε ἀπάνω του, ἔπειτα τελεγρά-
φησε τοῦ τυπογράφου του νὰ τοῦ στέλνῃ τίς διόρ-
θωσες στὸ Μπ. ... καὶ τοῦ καπνυπόδη του νὰ τοῦ
σπιδίρῃ, στὸ ἔκθε ξενοδοχεῖο, δυὸ κουτιά τσιγαρέτα,
πεντακάσια κομμάτια τὸ καθένα.

Ἦστερις ἀπὸ τὸ πρόγεμα, βγήκε περίπατο στὸ
βουμανὶ πίσω ἀπὸ τὸ ξοχικὸ τους. Σὰ γύρισε, δέκα
λεφτὰ προτοῦ φτάσῃ σπῆτι, στὸ μονοπάτι τὸ στε-
νοῦτσικο πού βαδίξε ὁ Ἀντρέας, σκούνησε ἄξαφνα
σ' ἓνα μικρὸ δεντροῦρι πού κολιότανε χαμου. Τὸ
κοίταξε. Εἶτανε σάπιο. Τὸ σπρωξε μιά μὲ τὸ πόδι
του, νὰ παρὶ κάτω στὸ βῆμα, ἐπειδὴ βρισκότανε ὁ
Ἀντρέας σ' ἓνα ὕψωμα. Τὸ ξύλο σταθῆκε ὅμως στὴ
μέση τῆς πλαγιάς, σὰ νὰ κόλλησε μέσα στὶς φτέ-
ρες. Προχώρησε, νὰ τὸ σπρωξῇ ἄλλῃ μιά. Ἐμπλε-
ξε παλε τὸ ξύλο σὲ κατὶ χόρτα. Τρεῖς φορές τὰ ἴ-
δια. Σὰν κατακύλησε ὡς τὸ βῆμα, μιὰ κλωτσιὰ ὁ
Ἀντρέας, γιὰ νὰ πύση τὸ ξύλο στὸ νερό. Ἐπεσε,
μὰ σταμάτησε, γιὰτὶ δὲν εἶχενε μιὰ πέτρα. Τῶρ-

παξε ὁ Ἀντρέας μὲ τὸ χέρι, καὶ τῶρριξε πιὸ μα-
κριὰ. Δὲν πέτυχε. Πέτρας εἶχε πολλὲς σὲ κείν τὸ
μέρος. Ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα, μὲ κόπο, μὲ δυσκο-
λία, γιὰ νὰ μὴ βραχῇ κιόλας, τὸ σκουνοῦσε καὶ τὸ
σκουνοῦσε, μωρώντας μὲλι: νὰ βασταχῇ στὰ προ-
χώματα τοῦ ἔχτου. Κατέβηκε ὡς ἓνα γεφύρι, πέ-
ρασε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν κμακμα, ὅσω ἀπὸ τὴν πε-
ριφέρεια τοῦ Χαμιλορπιῦ, ἀλάργα κι ἀπὸ τὴν στρά-
τα, ἐκεῖ πού ἀνεμπόδιστα τρέχανε τὰ νερά, διά-
εξε τὸν τόπο, πρόσεξε στὸ βῆμα, βούτηξε τὸ σάπιο
τὸ δεντροῦρι, νὰ πύση δρόμο, νὰ χυθῇ στὴ θάλασσα
πέρα γιὰ πέρα.

Ὁ Ἀντρέας δὲ νόμιζε τὴ στιγμή ἐκείνη πὸς ἔ-
κανε καὶ τίποτις παραξένου. Στὶς κρίσιμες ὥρες τῆς
ζωῆς, ὅπου θυμῶνουνε τὰ νέβρα μας ἀνήθηλά μας,
τυχαίνει, κατὶ φυσικῆς μας, κατὶ ἀπλῆς συνήθειες
νὰ ἐρεθιστοῦνε, νὰ πάνε στραβὰ, νὰ κατανατίσουνε
ἄξερνα παθος. Χωρὶς νὰ τὸ καταλαβῇ ὁ Ἀντρέας,
ὁ ἔρωτας του γιὰ τὸ ταχτικὸ καὶ τὸ σωστο, ἡ ἀ-
λύγιστη κανονικὰδα, τὸ γεωμετρικὸ του τὸ κεφάλι,
μ' ἀρτό του τὸ κωμωμα, φάνανε ὡς ἓνα εἶδος μα-
νίκα. Φάνανε ὅμως, νὰ τὰ πύση ὅλα, καὶ στὴ θέ-
ληση. Μὲ τὴν ἴδια θέληση τὴ σιδερένια πού ἀκο-
λούθησε βῆμα γιὰ βῆμα τὸ πεισματάρικο τὸ ξύλο,

ἔμελλε τώρα ὁ ἄθροπος νὰ παλέψῃ καὶ μὲ τὴν ἀρ-
βώστικα. Ἦρθε μάλιστα σπῆτι παρηγορημένος καὶ χα-
ροῦμενος. Τραγουδοῦσανε στὸ νοῦ του καὶ δύναμη
μεστώνανε τὴν ψυχὴ του οἱ στίχοι τῆς Ἀντιγόνης:

Πολλὰ τὰ δεινὰ, κούδεν ἀν-
θρώπου δεινότερον πέλει·
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν
πόντου χειμερίω νότω
χωρεῖ, περιβρυχίσιον
περῶν ὑπ' οἰθμησιν . . . .

Νὰ πού νίκησε ὁ ἄθροπος τὸ ξύλο, νὰ πού τὸ
σπρωξε στὸ γαλό!

Τὸ βράδι τῆς ἴδιας μέρας, ἀροῦ ἀνεβῆκανε οἱ
μουσαφίρηδες ὁ καθένας στὴν κμαρὴ του, πήγε ὁ
Ἀντρέας στὴς Ἄννας, νὰ τῆς μιλήσῃ. Ἐπρεπε,
προτοῦ φύγῃ, νὰ φροντίσῃ γιὰ τὰ καθέκαστα, νὰ
προβλέψῃ ἐννοεῖται τὸ ἓνα καὶ τ' ἄλλο. Δὲν εἶτανε
καὶ τίποτις ἀπίθανα πράματα. Τῆς εἶπε πὸς θὰ
τῆς μνηστῆ ἀμέσως, ἀν τῶχη κανένα δυστύχημα.
Τοῦ ξαναρχότανε ἡ Ὀλια στὸ νοῦ. Συλλογισμένους ὁ
κακόμοιρος καὶ δάγκασε τὰ χεῖλια του, νὰ μὴν
κλάψῃ. Νὰ τὴ φέρουνε, λείει, στὴν Κερμαρία, εἰδῶ
νὰ τὴ θάψουνε, ἂν τὸ χειροῦργημα γίνῃ τοῦ κίκου.

Ξαναγύρισε το νόμισμα πασπατεύοντας το χαϊ-
δευτικά.

— Αθάνατη δουλειά. Κυριασιμεί στρογγυ-
λεύουν κι αρμώνονται οι γοφοί. Με τί τέχνη λαφριά
κι αλάθευτη σκαλισμένο προβάλλει το μῆλο του γο-
νάτου. Ὡς και τὰ σταφύλια μοιάζουνε ζωντανά.
Λές κι ανατριχιάζουν τὰ κουκούτσια μέσα στη με-
λισσιὰ φεγγεράδα.

— Και γώ πάλι χάνομαι για κείνα τὰ μισο-
χαμόγελα μάτια του θεού. Ὁ λαός φοβάται του ἀ-
στρίτη το μάτι. Μὰ ποιά φίδι, ποιά νεράιδα πλα-
νεφτική μπορεί ν' ἀντικρύσει το Λυκίον τῆ μαγείας;
Σάν τὸν ἥλιο πού ρουφᾷ τὴν αὐγερινὴ καταχνιά σὰ
κορφοβούνια ἔτσι ἀποτραβοῦν τὰ μάτια του παραδι-
μένη τὴν ψυχὴ μου.

— Ἔβτανε μεγάλος θεός. Στὴν Ἀσία γεννήθη-
κε. Πέρα στὸν πολυμέγαλο κάμπο τῶν Πέντε Ποτα-
μιῶνε. Σεπετάχτηκε ἀπὸ τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς πυ-
ροστιᾶς τὴν ὥρα πού χύνουσε τὸ κρασί πάνω στὴ
φωτιὰ θυσιαζοντας στοὺς θεούς. Σπίθα κι ἄγουρος
μούστος. Καί σέρνοντας πίσωθι του τίς ξεστήθωτες
Μιμαλλόνες καί τίς μεθυσμένες τίγρες καί τ' ἀγριο-
κίρατα τραγιά, καταχτητὴς δυνάστεψε τὸν κόσμο.
Ἄσπτος καί κρυφάχαρος ἀνατάραις με θάματα
καί χαλασμούς ρουμάνια καί θαλασσες καί χώρες
βασιλικές. Ἐγὼ ξακουστὴ πὺς ἀκόμα ξακολουθεῖ
τὸ νικηφόρο πέρασμά του μέσα σὰ μαῦρα δάση τοῦ
Ρήνου καί τῶν Κελτῶν τίς μαγεμένες ξαίθρες.

— Μακάρι νὰ ξαναγύριζε καιριὰ μέρα. Πολλὰ
ἔχει νὰ σαρώσει, πολλὰ νὰ ρίξει στὴν ἀναγεννήτρα
φωτιὰ.

Μείνανε στοχαστικοί. Κ' ἡ Σκλήρακινα ψιθύρισε:
— Ποιὸς νὰ με κοιτάζει ἀπὸ πίσω, Ψελλέ;
Νοιώθω ἕνα μάτι νὰ βαραινῆ πάνω μου. Φοβοῦμαι
νὰ τὸ ἀγναντέψω.

— Δὲ βλέπω κανένα. Πάνω ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πα-
λάτι χρυσοφειγίζει ὁ τρούλλος τῆς Ἁγιά Σοφίας.
Λές καί στέκεται σὰ μεγαλωμένη ἀντιφειγιά τοῦ
ἡλιοῦ πού βασιλεύει. Οἱ ὀβελίσκοι τοῦ Ἰππόδρουμου
ξεπετιοῦνται σὰ φλογερά καρβούνια.

— Πιὸ ψηλά, πιὸ ψηλά.
— Ἄ, νά! Πέρα κει στὸν Αὐγουσταίωνα. Πά-
νω στὴν κολώνα του ὁ Ἰουστινιανὸς καθαλλάρης.
Πάντα συννεφιασμένος, πάντα χαλκοπρόσωπος.
— Αὐτός, αὐτός. Γιατί νὰ με κοιτάζει μένα με
τέτοιαν ἀσαλεψιά; Κρυώνω, Ψελλέ. Πάμε πιὰ μέ-
σα. Κιόλας ἄρχισαν τ' ἀστέρια νὰ ξεφύγουνε σὰ
χιονισμένες φυλλωσιές.

(Στ' ἄλλο φύλλο τελιώνει)

ΕΡΜΟΝΑΣ

ΩΔΗ ΣΕ ΠΑΡΘΕΝΑ

Ἡ ἀνοίξη πέταξε
μὲ τ' ἀνθη, τὰ μύρα,
ξερόφυλλα γύρα
πικρὸ λέν σκοπό·
ἢ ἀνοίξη πέταξε
χωρὶς κἂν νὰ μάσω
μιὰ βιόλα ἕνα ρόδο,
ἕνα ἀνθὶ ἀπαλό.

Θυμᾶμαι στοὺς κήπους
τὰ κρίνα, τὰ ρόδα,
θυμᾶμαι ποῖ εὐόδα
τὸ γιοῦλι τερπνά·
μακριὰ τὰ θωροῦσα
λαμπρόδες νὰ χύνουν·
μὰ ἐφώλιαζε θλίψη
στὴν ἔρημ καρδιά.

Σάν κρῦο ψιθιόπωρο
στὴ θύρα μου διδάσκει,
μὲ πόνο πού μ' ἄφηκε
εἶσαι ἢ ἀνοίξη, ἐσύ;
τῶν κρίνων τῶν κόκκινων
τὴ λάμψη ἐσύ χύνεις
κι ἀρώματα δίνεις
στὴν ἄρρωστη αἰγί.

Στὰ δάση παγαίνεις
δεντρά νὰ ξυπνήσεις;
τὴν πλάση νὰ ντύσης
μὲ ρούχα ἀπ' ἀνθούς;
μαζί σου θὰ τρέξω
ἀνθούς ν' ἀνασταίνης
κ' ἐγὼ νὰ με ραίνης
μὲ κρίνους ἄγνους.

Ν' ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(Ἡ ἀρχὴ του σὸ περασμένο φύλλο)

Ἀπὸ τὴν ὥρα πού μὰς χτυπάει ἡ ἰδέα τοῦ ἔργου
ὡς τὸν τελευταῖο του στίχο, βολισμάτα, πλουτί-
σματα, ἀλλαγές, χτενίσματα. Μετὸ μεθίσι καί μετὸ
τὴν ὀρμὴ ἑνὸς ἔρωτα, ἡ ἥτυχη δουλειὰ καί ὑπομο-
νετική, τὸ πάθος καί ἡ μελέτη, τὸ ὄνειρο καί τὸ
βιβλίον, ταιριάζουσε γιὰ νὰ τὴ κάμουν τὸ ἔργο μας
πιὸ ὁμορφο καί πιὸ ἀξιο πλάσμα. Τίποτε δὲ μὰς φαί-
νεται πὺς δανειστήκαμε, μὰ καί τίποτε δὲ θὰ
μπορούσαμε τὰ ποῦμε πὺς εἶναι δικό μας. Τὰ μέ-
τρια κινδυνεύουν νὰ χαντακωθοῦν ἀπὸ τὸ θησαύριμα
τῶν ξένων ἰδεῶν· οἱ φτωχοὶ χάνονται ἀπὸ τὰ δανεικά,
γιατί εἶν' ἀδύνατο νὰ τὰ ἐξορλήσουν. Γιὰ τὸν τέ-
χνητὴ καί τὸ δάνεισμα εἶν' ἕνα ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς

πρωτοτυπίας του. Ἀπὸ τὴν ὥρα πού θὰ μπορούσε
κριτὴς νὰ μὴ πῆ πὺς τὸ ποίημα μου εἶναι κατὶ
πρωτάκουστο πού δὲ θυμίζει τίποτε παρόμοιο, θὰ ὑ-
ποψιάζουμουν ἢ πὺς δὲν ἀξίζω ἐγὼ ἢ πὺς δὲν ἀ-
ξίζει ὁ κριτὴς μου. Οἱ φωνές πού ἀπλώνονται: βυ-
σταγιστές δὲν εἶναι παρὰ ἀντίλαλοι. Καί ὅμως. Ὁ
ἥρωας μου δύσκολα θὰ ταίριαζε τὸ δειλὸ του περ-
πάτημα μετὰ τὰ βήματα τῶν δημοφύλων του πού ἔτυχε
νὰ τοὺς γνωρίτω στὸν ποιητῶν τὰ ἔργα, καί τῶν
πιὸ μεγαλων, καί τῶν ταπεινότερων· σηλαίωνω ὅσους
τυχαίνει τὴ στιγμὴ τούτη νὰ μὴ ἔρχονται σὸ νοῦ.
Τὴ κριμὰ νὰ μὴ θυμᾶται παρὰ τὸν τίτλο τῆς «Γυ-
φτοπούλας», ἀπὸ τὰ πρῶτα διηγήματα τοῦ Πα-
παδιαμάντη. Θαρρῶ πὺς μὲσα σὲ κείνο ἀξιοπεριεργὸ
ζωγραφίζονταν ἡ γυφτοπούλα. Στὸ «Βοτάνι» τῆς Ἀ-
γαπῆς τοῦ Δροσίνη με κοιτάζουν ἀκόμα τὰ γυ-
λανά ματιὰ τῆς Ζερφύρας κι ἀκόμα με σφάζουν.
Καί σὸ πλεῦρό της ἡ Γυφτοκχούρας, ὀδελφός καί
πεζός, καθὼς εἶναι προσεκτικὰ φωτογραφημένος.
Στὸ «Διῆκο» τοῦ Ἰ Βαλακωρίτης πῆρε τὸ θυμὸ ἀπὸ
τὴν ἀρματωλικὴ καρδιά του καί τὸ χρώμα ἀπὸ τὴ
χρωματοθήκη τοῦ Ουγκὸ κ' ἔστησε ἀνάθεμα τῆς ἀ-
φορισμένης φυλῆς μετὰ τὸ γύφτο πού μὰς παρουσιάζει.
Δυὸ τρεῖς φορὲς πού πῆρα παιδάκι νὰ διαβάσω
μεγαλόφωνα τοὺς στίχους του ἐκείνου, κ' ἔτυχε
μιὰ παιδιούλα σὸ πλάι μου νὰκούσει, ἡ παιδιούλα
τρώμαζε καί βούλωνε ταῦτά της (1). Στὸ «Citez
de Berlichingen» τοῦ Γκαίτε ὁ γύφτος ἀνκακα-
τόνεται μετὰ τὴν ὄνειροφανταστικὴ νυχτερινὴ μαυρίλα
τοῦ ἄσκου πού φουλιάζει, καί παίρνει κατὶ ἀπὸ τὴ
δόξα τοῦ πρωταγωνιστῆ τῆς τραγωδίας τὸν ἥρωα
ὄλοι τὸν ἀρνηθῆκαν καί βρισκεται ὁ γύφτος τελευταῖος
του σύντροφος. Καί κατὰ διαβαζοντας τὸ «Μπερλι-
τη» τοῦ Ἰψεν ξαναῖσα γοργὸ τὸ πέρασμα τῆς πικρὰ
διαβατῆρικής φυλῆς κι ἀνατριχιάζοντας ἀκουσα ἕνα
βόγγο σὰ νὰ εἶταν τὸ τραγούδι της. Μετὸς «Α-
ταίγγανους» τοῦ Πουσκίν τελειωτικὰ μὰς δείχνεται
σὲ δυὸ τρεῖς στίχους ἡ σημαδεμένη φυλὴ μαζί τῶν
ἀγριων καί τῶν ἀνομων, τῶν μαλακῶν καί τῶν ἄ-
τολμων. Ὅμως ὁ καθευτὸ ἥρωας τοῦ τραγουδιοῦ,
ξένος ἀπὸ τὸ Νότο, νόθος μέσα στους καθαροαιμάτους
γύφτους, εἶδος τι Ἰθιέλλου καί Γκακούρ μαζί, ρω-

1. Ὁ Πασπίτης εἶναι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς δικούς μας καθὼς
ξέρω, πού μὰζεψε γοργὴ πληροφορίαι καί παρατήρησεις
γιὰ τοὺς γύφτους. Κοίτα μιὰ πραγματεία του στὴν ἀλλαν-
δῶρα (T.H.) καί τὸ γαλλικὰ γραμμένο βιβλίον του «Etu-
des sur Tchighianes. 1870

Τὴ μαλαμακτένια τὴν ἀλυσίδα, πού τῆς χάρισε ἡ Ὀ-
λια, θὰ κοιτάζει νὰ τὴν πάρη, γιὰ νὰ μὴν πέση σὲ
ξένη χερία, τοῦ ἀδερφοῦ της ἢ τῆς κουνιάδας. Νὰ
ρωτήση τὸ δῆμαρχο ἢ ἄννα γιὰ μιὰ καλὴ θέση σὸ
νεκροθαφεῖο. Ἡ ἄννα τοῦ τόταζε. Τὴν ἔβλεπε στα-
ναχωρημένη, λυπημένη. Σφιχτοφιληθήκανε καί τοῦ
ἔλεγε πὺς μπράβο του πού τὸ χρέος του κάνει. Μὰ
ἡ ἄννα δὲν ἐμοιαζε διόλου βέβαια γιὰ τὰ ποτελε-
σμα. Σὰ φοβισμένη τοῦ φανηκε, σάν ἄβαρρη. Ἀπὸ
ἴσως νὰ τοῦ ἔδωσε καί θάρρος.

— ἀΔὲν πέθανε ἀκόμη καί τὴ θάψαμε. Ἄς ἀ-
φήσουμε τέτοια λόγια».

Καί τόντις. Ὁ Ἄντριξ ἐλπίζε πού ἐλπίζε.
Προτοῦ πλαγιασῆ, ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδι πού φορούσε
σὸ μικρὸ του τὸ δαχτυλὶ καί πού τῶθαζε, τὴ νύ-
χτα. σ' ἕνα κρυσταλένιο τετράγωνο πιατάκι. Ἐκεῖ-
νο τὸ βράδι δὲν τῶθαλε ἀμέσως, παρὰ τὸ σήκωσε,
τὸ σίμωσε σὸ φῶς τῆς λαμπρας καί διάβασε τὴν ἐ-
πιγραφή πού εἶχε μέσα, *Hyeme et aestate et prope et procul usque
dum vivam et ultra*. Ἐπτό πού τὸ
βρῆκε ἡ Ὀλια σ' ἕνα ἰταλικὸ ρομαντζο, καί σάν ἀπὸ
προαισθημα, δυὸ μῆνες πρὶν πεθάνη, ἔστειλε νὰ τὸ
χαράξη ὁ χρυσοχὸς στὴ Βενετία. *Et ultra!*

Νὰ λοιπὸν πού ζῶσε. Νὰ λοιπὸν πού θὰ βοηθήση.
Καί τοῦ ξαναδρόσειε ἡ πλάνη τὴν καρδιά.

Ὁ Ἄντριξ, ἀπὸ τὴν παρασκευὴ, δυὸ τοῦ Στα-
βροῦ, πού ἤρθε οἱ γιατροί, ἔν καί τοῦ εἶπε ὁ κ.
Σεβιλιάς πὺς ἡ κάμαρα τῆς Κατινούλας ἔτοιμη στὴν
κλινικὴ ἀπὸ τὸ σάββατο, ἀποφάσισε νὰ φύγουνε τὴν
κεριακὴ, τέσσαρες. Τέσσαρες τοῦ Σταβροῦ, τετάρ-
τη, πρωτοπάτησε τότες καί στὴ Βενετία. Ξεκινή-
σανε λοιπὸν τίς δυὸμισυ τὰ πόγυμα. Ἡ Κατινούλα
ἤσυχη. Ἀποχαιρέτησε ὄλο τὸν κόσμο χωρὶς νὰ τῆς
ἀποφανῆ σὲ πρόσωπο καιριὰ συγκίνηση, ἀκόμη καί
σὰ φίλησε τὴ Μοιρίτα. Τὸ πιὸ περίεργο σταθῆκε
πού καί τὸ παιδί δὲν ἔδειχνε διόλου συγκινημένο.
Ταχτικά, ἡ Μοιρίτα καθὲ μέρα, πρῶτ καί βράδι, ἀ-
νέβαινε στῆς Κατινούλας, νὰ τὴ χαδέψη καί νὰ χα-
δεφτῆ. Κατάλαβε ἀμέσως πὺς ἔδω λῦτες καί μού-
τρα δὲ χρειαζονται. Τὸ κατάλαβε καί στὴν ἀνα-
χώρηση. Γελοῦσε, τῆς ἔλεγε μάλιστα πὺς θὰ κάμη
λαμπρὸ ταξίδι. Τῆς τὸ λέγανε κ' οἱ μουσαφίρηδες
κ' οἱ δούλοι κ' ἡ ἄννα μετὰ τὸ χαμόγελό της τὸ
καλό. Κατεβῆκανε νὰ τοὺς ξεπροβοδέψουνε ὡς τὴ
στράτα. Κι ἀλήθεια εἶτανε μιὰ γλυκὰ ὁ καιρός.
Στὴν Μπρετάνια χυνοπαριάζει γλήγορα καί συνο-
βρίζει τοῦ Σταβροῦ. Ἐκείνη τὴν κεριακὴ, λές καί

φύλαξε ὁ οὐρανὸς τὰ καλοκαιρικὰ τὰ στολίδια
του. Στὴ θάλασσα καί στὴ στεριά, γαλήνη πού δὲ
γράφεται. Δὲν ἔκαινε ὁ ἥλιος, δὲ φλογοβολούσε, εἰ-
ρήνεθε τὴν πλάση καί τὰ πλάστα. Σωπαίνανε ἡ γῆ,
σωπαίνανε τὰ λιβάδια, τὰ δέντρα σωπαίνανε, ἀπο-
ναρκωμένα, παραδομένα σὸ ἡμέρο φῶς, σὰ νὰ τοῦ
λέγανε νὰ τὰ ζεστακῆ ὅπως θέλει. Ξεσυνοδέσανε οἱ
τροφερωμένες οἱ ἀχτίδες μυστικὰ ἕνα κορίτσι φτωχὸ
πού ἴσως καί νὰ τὸ κερτερούσε ὁ Χάρως, στὴν ἄκρη
τοῦ δρόμου.

Ὁ κ. Μαλκμης, πού τοὺς συντρόφευε εἶχε δα-
νίσει τὰ μὰξι του καί τὸλόγο του στὴν Ἄντρια, γιὰ
νὰ κάθεται ἢ ἄξωστη πιὸ μαλακὰ καί νὰ μὴν τραν-
τανίζεται ἀπὸ ἀτυχεῖστα ζῶα καί ξένες βόδες. Ἡ
Κατινούλα μισοπλασμαμένη, κοιτάζε δῶθε κείθε,
ἀνάσινε τὸν καθῆρο τὸν ἀέρα, χαϊρότανε τὴ ζοῆ,
σὰ νὰ μὴν ἔπαθε ποτέ της. Τίς τρεῖς ἢ ἀλλὰχι, ὅ-
πως τοῦ τὸ ξηγῶσε περίφημα ὁ κ. Σεβιλιάς! Συλ-
λογιότανε κι ὁ κληνῆρας ὁ Ἄντριξ πὺς τῆς ἀξίζει
τότσις, πὺς εἶναι δικίον πρῆμα. τουλάχιστο νὰπολά-
ψη τέτοια παρηγορία, νὰ τὸ φανταστῆ τουλάχιστο
πὺς ξαναζῆ.

Φτάσανε σὸ Α. .... ἡ ὥρα τρεῖς καί σφρακτα.
Ἡ Κατινούλα τὰ μούδιασμένη λιγάκι. Ἐπρίπε νὰ